

Pot na klop

Prežihov Voranc

Za božjodelj, — Lenc, skrij otroke. Gašper gre...“
„Svetneči Gašper?“

„Svetneči Gašper, kdo pa drugi!“

Vožnikova gospodinja, ki se je pravkar s prazno svinjsko mevtró vračala iz hleva, je obstala sredi gorice in se skoraj preplašeno zastarmela doli proti lesu, iz katerega se je pohlevna cesta vila po polju proti domačiji in kjer je čisto spodaj na robu opazila krevsajóčo moško postavó.

Gospodar je s prazno ardesejo¹ v rokah in ves pokrit s plevami in z gumnskím prahom stopil pred most. Pramenaste kocine plev, res in prahu so mu visele od že itak zaraščenega obraza in le tri luknje so pričale, da ima ta pošast usta in dvoje óči.

S strokovnjaškím pogledom je ugotovil, da ima gospodinja prav: tisti, ki se ziblje tam spodaj s cekarjem na hrbtu, je Svetneči Gašper, stari tesar, razvpit pijanec in najodurnejši preklinjevalec, kar jih je ta del koroške zemlje sploh poznal.

„Videti je, da ga ima!“ se je obrnil proti gospodinji, ki je še zmeraj neodločena stala na starem mestu.

„Seveda ga ima, saj vidiš, kako ga zanaša. Kaj boš storil?...“

Mrmraje nekaj nerazumljivega skozi prašne ruse, je gospodar odšel nazaj na gumno in točil dalje. Z jeznimi zamahi je sukál ardesejo v rokah in pri tem se je zgodilo, da je preveč droba uhajalo skozi sito. To je pomenilo, da je bil Vožnik vznemirjen. Pojava Svetnečega Gašperja mu je vzbudila celo vrsto pomislekov.

Ta stari pijanec je óčividno na poti k njegovi hiši. Da prihaja pijan, je mogel ugotoviti že od daleč. In to ravno je bilo nekaj nenavadnega. Nikdar si Gašper ni upal k njegovi hiši, kadar je bil pijan. Dobro je vedel, da mu pijanemu Vožnik ni nikdar dal kapljice mošta, niti na prošnjo niti na kletve. Navadno se je klatil, kadar je imel svoj čas in je po cele tedne popival, najprej po krčmah in kadar mu je zmanjkalo denarja ter so ga krčmarji vrgli na cesto, je šel od kmeta do kmeta, od hiše do hiše in nastrogíval okrog starih znancev; Vožnikove hiše pa se je ognil.

„Hm, hm, hm!“ je mrmral Vožnik in v taktu jeznorito odbíjal ardesejo ob desno stegno.

Zraven je dalje razpredal. Zdaj je listopad. Torej zima pred durmi, ko se ne moreš beračev znebiti. In tudi dan se že h koncu nagiba; na dnu pogorskih sten se že nabira večerni mrak in ob takem času je iskalca prenočišča težko postavljati pred vrata. Vožnik tega ne more, kajti kako bi potem mogel veljati za poštenjaka stare krščanske korenine. To bi bila sra-

¹ Velikim rešetom.

mota za Vožnikovo hišo ... Kako bi se dala stvar z Gašperjem izkoristiti. Letos ni bila sadna letina bog ve kakšna. To ve tudi Gašper in ne bo se pretežko izgovarjati. Za vsak primer stoji pripravljen sod marternika,² ki lahko služi za ljudi Gašperjeve sorte. In Gašper ni izbirčen pri pijači — samo da je kislo in da v grtancu zažge.

„Hm, hm, hm...“ Vožnik se je tako zamislil, da je skoraj ves drob pretočil skozi rešeto in je moral potem z roko pospravljati latovje s kupa.

... kaj ko bi ga vpregel za kakšno delo? Stelje ni nasekane in v gozdu ležijo drva naokrog. Gašper bi se tega gotovo lotil. Toda s tem bi ga mogoče privezal in ravno zdaj za zimo. Potem pa — kam bi ga dal? Za prenočišče ni težav, ali kam bi ga skrtil pred otroki? Gašper je pravo pohujšanje za otroke. Vsaka druga beseda mu je kletev, bogoskrunstvo in otrok se take reči primejo ko cek.³

Iz zamišljenosti ga je prebudil ropot sekir pred bajto. Zdaj je tu, si je mislil Vožnik, a se je delal, kakor bi ga Gašperjev prihod čisto nič ne brigal. Uporno se je zazrl v plešočih drob na dnu sita in surjal⁴ z delom. Še preden pa je Gašperja zagledal, je že začul na mostu njegov glas:

„Dober večer, Vožnik, mojkršenduš.“

Težki koraki so se ustavili na gumnskem pragu.

„Bog ga daj!“ Vožnik se niti ozrl ni.

„Točiš, tega hudičega prekletega!“

Staroznani, zadirčni, izpiti Gašperjev glas.

Vožnik je dalje presejal. Šele čez nekaj časa je zaskovikal skozi ustno luknjo:

„Si pa že žejen?“

Odgovor, ki je na tak rezki, očitajoči izraz prišel iz Gašperjevih ust, je bil po navadi pritrjevalen: „Hudič!“ Tudi danes je bil odgovor kratka kletvica, ali s takim razbitim glasom, da je razodeval vse prej, kakor pa željo žejnega pijanca.

Zdaj se je Vožnik skoraj iznenaden ozrl. Pred seboj je videl Svetnečega Gašperja, ki je bil naslonjen na mlatilnico ob vhodu in je s praznimi očmi strmel vanj. Res, Svetneči Gašper je bil, ali še nikdar ga ni takega videl. Nikomur ni bil podoben, niti treznemu tesarju, ki je z lahkoto s težko cimrako čmokotal po najtrših grčah, niti vihravemu koscu, ki je z zavihanimi rokavi stal med redovci,⁵ niti pijancu, ki se je vse dni pretegoval za plotovi. Nekaj tujega je bilo v njegovem glasu in njegove kletve niso zvene-le tako pristno in ošabno, kakor jih je bil vajen pri njem.

Stal je pri stroju in Vožnik je prvič opazil, da ima pred seboj sedemdesetletnega starčka sključene, suhe postave s poveznjenimi rameni, z be-

² Pijača iz sadnih, že pretisnjenih tropin.

³ Klop.

⁴ Hitel.

⁵ Redmi.

limi, od tobaka ožganimi brki. Ko je strmel v to izsušeno kostišče, si ni mogel prav priklicati v spomin tisto navadno Gašperjevo sliko, katero se je navadil gledati desetletja in katero je zadnjič videl še pred nekaj meseci. Tista stara podoba je na mah obleдела in zdelo se mu je, da je bila menda le utvara, ki je na mestu pravega Gašperja že dolgo hodila po svetu, pa je drugi niso opazili. Nekaj se je zganilo v Vožniku in skoraj je bil pozabil na svojo trdoto in odurnost do postopačev in pijancev, ko je rekel:

„Kaj se je pa zgodilo, Gašper?“

„Arduš, Vožnik!“ je zaklel Gašper, zdaj s še bolj strupanim⁶ glasom: „Nadme je prišlo. To, česar sem se že dolgo bal, se je zgodilo zdaj.“

Kmet ga je gledal, počasi pa ga je začelo glodati pri srcu; kaj če bi Gašper bil res bolan in bi obležal pri hiši. Kakšne težave...

„Ne glej me tako zabodeno, mojkršenduš. Kakor sem ti rekel, prijelo me je. Včeraj sem še sekal na Janečem, danes zjutraj pa, ko sem vstal, mi je nekaj reklo: Gašper, zdaj je pa tvoja zadnja; spravi tvoje stvari in pojdi nekam, kjer boš lahko v miru izčivkal svojo kosmato dušo. Potem sem si mislil: beštja, če bi stopil k Vožniku, k temu hudiču skoparitemu. Dovolj ima prostora na klopi, kamor se lahko vležem in počakam na to smrt, na to kanaljo izdano, ferdamansko. — Danes torej nisem prišel k tebi, da si s tvojim jesihom izžgem grlo, tega satana luciferskega, temveč sem prišel, da mi daš na svoji klopi toliko prostora, da bom lahko umrl.“

Vožnik še nikdar ni slišal kaj takega iz Gašperjevih ust in zdaj ga je tako zavzelo, da je prenehal s točenjem ter se obrnil.

„Ne bo tako hudo, Gašper! Mogoče si ga včeraj na Janečem preveč potegnil, pa ti je prišlo v glavo in se ti le tako zdi.“

„Tebi se zdi! — Jaz vem, kako mi je. Vem, da je prišel čas, ko je hudič začel odpirati za mojo dušo kotel in ko se Lucifer že veseli, kako jo bo cvrl. Pa sem si mislil: lej zlodeja buzaronskega, kaj ko bi šel crkavat k Vožniku. Tri sto rogačev. Midva se nikoli nisva marala — to se pravi, ti me nisi nikoli maral. Učil sem te sekati, ko si bil še čisto zelen. Takrat sva se razumela. In ko bi se ti ne osmolil na to hubo Vožnikovo ter bi ostal tesar, kakor sem ostal jaz, bi se bila mogoče bolje razumela. Toda dobro! Ko sem spoznal, da prihaja ura, ko se bo treba pograbititi z Luciferjem, sem si mislil: Ne pojdeš ne na Pokrovle ne na Podpeško ne h Gačniku, temveč k Vožniku greš. Vožnik je skoparitnež, da večjega ni, a je pošten človek; prostora ima in me bo na zadnjo uro vzel na klop. Zdaj sem tu, daj mi klop, da se stegnem na njej.“

Vožnik je sprevidel, da gre menda za res, zato se je najprej globoko odhrkal in izpljunil črno čorbo po skednju, potem si je obrisal prah in pleve z lic, nato pa rekel:

⁶ Razbitim.

„Ti vse prehudo jemlješ, Gašper. Ko se boš napil dobrega mošta, ti bo odleglo in boš spet pozabil na te črne misli. Pojdiva v hišo, tam je toplo in ti bo dobro storilo.“

Odgнал je Gašperja v kuhinjo, ga posadil za mizo, sam pa je vzel veliko glinasto majoliko in se napotil po mošt. V veži je mimogrede spregovoril z ženo.

„Menda vendar ne misli ostati tu? Zadelj otrok...“ je rekla ona.

„Menda bo nekaj takega. Zdi se mi, da ni nekaj prav z njim.“

Ko je Vožnik korakal čez gorico proti kleti, je imel še trden sklep, da bo Gašperju potegnil ozimičevca iz soda. Siromak se mu je zasmilil in ker ga je poznal, da mu je bila dobra kapljica zmeraj najboljše zdravilo, si je mislil, da mu bo s tem pomagal na noge. Toda ko ga je objela topla kletna vlaga in mu je zadišal naproti duh vlečanega alkohola in sladkorja, pomešan z vonjem jabolk, ga je nenadoma spreletelo neko tuje čustvo, ki mu je za hip ohromilo ude in možgane. Pod nekim hudim pritiskom, ki je tlačil vanj spomin na neskončno trdo delo, preden je ta božji dar našel pot v redove mogočnih sodov, mu je prvotni namen mahoma otrpnil in namesto da bi se stegnil po cev in stopil k četrtinjaku v kotu, se je ustavil za vrati in že je brez pomisleka počenil k marterniku, odvrnil pipo in natočil majoliko do vrha. Nato je hitro zaklenil vrata za seboj in šele, ko je bil zunaj, je dopustil, da mu je rahla misel zaočitala, kako je storil nekaj drugega, kar je nameraval.

„Ah!“ je kakor v opravičilo zamahnil z roko. „Gašperju je vendar vseeno, temu pijancu. Niti poznal ne bo, kaj pije. Pil bi tudi črno olje, samo da bi teklo.“

Ko je prišel v hišo, je mirno postavil majoliko pred Gašperja in rekel:

„Pij, Gašper, da si razženeš misli. Ni bog ve kako dober, ali preslab tudi ni. Drugega še nimam na pipi. Potem ti bo pa mati kaj toplega napravila.“

Gašper, ki je kaj redko posedal za Vožnikovo mizo, se je najprej malo neverjetno zagledal v ogromno zeleno grčo na mizi. Takih posod ta oblagovtnež⁷ navadno ni postavljал pred take goste, kakršen je bil on. Podoba zapeljive grče je oživelala v njegovih bolnih kosteh stari ogenj neugasljive žeje in vse telo se je preganilo kar samo od sebe. Toda kdor bi ga pri tem natančno opazoval, bi videl, da so njegove oči ostale trudne, brez starega žgočega ugodja. Iztegnil je suho roko, da bi naveznil, ali že se je pokazalo, kako slab je, ker je morala priti na pomoč še druga roka, da je mogel dvigniti dvalitersko grčo k ustnicam.

Nato je vlil. Gašper ni pil, kakor pijejo drugi ljudje, temveč je vlival; njegovo grlo ni požiralo in grtanec mu je bil med črepanjem popolnoma miren ter je zaigral šele potem, ko je odstavljал. Tudi zdaj se je spočetka

⁷ Požrešnež.

zdelo tako in Vožnik, ki nobene Gašperjeve kretnje ni izgubil izpred oči, si je na tihem že mislil: „Saj sem vedel, kaj mu manjka!“

Toda njegovo notranje zadovoljstvo se je koj nato spremenilo v očitno grozo. Gašper je potisnil grčin ustnik globoko v široko odprta usta in pogumno nagnil. Komaj pa se je začul pljusak pijače, ki je padla čez škrbine, je njegov dolgi in suhi grtanec nenadoma poskočil gor in dol. Gašper je razprl roke, skremžil obraz in naslonjen na zid še dolgo zijal v gospodarja.

Tri, štirikrat je zaprl in odprl oči, pri petem mežiku so mu privrele solze iz njih, da si jih je z raskavimi rokami moral obrisati, nato je skrivil hrbet, kakor bi zbiral moči in šele čez nekaj časa je dejal s hripavim glasom:

„Mojkršenduš, ali si mi hudičevega olja nalil? A-a-a-a-“

„Kaj pa je?“ se je zganil gospodar.

„Moj gajžvani duš. Takega jesiha še nisem nikdar okusil.“

Gospodar in gospodinja sta se spogledala, potem je Vožnik kakor v opravičilo izustil:

„Tako slab pa že ni. Zadnje sadje sem spravil skupaj, to je res in tudi malo mehkode je že bilo zraven. Kaj pa hočeš, ko smo pa sami za delo? Mi ga vsi pijemo.“

Gašper je dalje sopihal in si utiral solze, ki so mu še zmeraj vrele iz oči.

Vožnik je še enkrat izmenil pogled z ženo, potem pa je rekel z odkritim in skoraj toplim glasom:

„Zdaj pa vem, Gašper, da si bolan. Hitro nekaj toplega, potem pa pod odejo. Kaj bi rad?“

„Mleka ali pa močne prežganke ali kave?“ je pobarala gospodinja.

Gašperja je začelo tresti.

„Sto zlodejev naj odnese mleko ter vse tiste čorbe. Mošta mi skuhaj, ci-meta daj noter in sladkorja. Dva litra mošta! Ali ne te strupene čežajne,* od katere bi pes crknil, če bi mu jo hudiču na rep vlil.“

„Dobro!“ je Vožnik zaključil posvetovanje z izmučenim glasom:

Gašper je takoj pristavil:

„Lenc, ni se ti treba cmeriti, ne, zato te ne bo hudič vzal, ne tebe ne tvoje bajte. Vej, da mi zadnjikrat strežeš in da te nikdar več ne bom nadlegoval. Sam satan ti to lahko potrdi.“

Vožnik je odšel ven v noč, ki je medtem že pokrila globačo, mati pa je zakuhala dva litra mošta. Prijeten duh je napolnil kuhinjo. Medtem se je gospodar vrnil in rekel:

„Zdaj pa greva. Spal boš v bajti in ogenj že gori v peči. Mošt boš pa v postelji popil, da bo več zaleglo.“

Gašper se je počasi skobacal izza mize, kot da bi nosil deset cimperskih stolov na upognjenem hrbtu.

* Pijače.

„Vožnica, želim ti prekleto lahko noč.“

Gospodar je svetil z majhno leščerbo in v drugi roki je nosil posodo z zdravilno pijačo. V bajti, ki je stala na koncu gorice, sta stopila v majhno sobico, ki je bila namenjena za preužitkarja. V zidani laški peči je plapolal vesel ogenj in toplota se je vidno širila po tesnem prostoru. V kotu je bila ozka postelja, ki jo je gospodar takoj odgrnil.

„Vidiš Gašper, sem se vlezi. Soba bo kmalu topla in razen tega sem ti prinesel še eno odejo, da se boš razgrel. Jutri boš pa že dober, verjemi mi.“

Gašper se je skobacal v posteljo, naveznil pisker s kuhanim moštom in skoraj v dušku vse popil, potem se je pa skrčil pod odejo, ne da bi še kaj rekel.

„Ali bo?“ ga je pobaral gospodar, medtem ko je pogrinjal še težko odejo nanj.

„Kar bo,“ je kratko odvrnil Gašper.

Drugo jutro je Vožnik pred zajtrkom stopil v bajto. Nalašč je hodil trdo in je treskal z vrati, kot bi hotel odganjati negotovost od sebe. Z istim namenom je tudi na ves glas pozdravil:

„Dobro jutro, Gašper. Kako je bilo?“

Nepremični črni kup na dnu postelje se je začel premikati in Vožnikovo lice se je kar samo od sebe široko raztegnilo. Še je živ, mu je šinilo po glavi.

Nato se je Gašperjeva glava izmotala izpod odej. Po sobi je svitalo medlo jesensko jutro. Vožnik je videl dvoje skoraj steklenih oči in potno čelo.

„Mojmuš, ali je že dan? Si ga videl hudiča! Meni se je pa zdelo, da sem komaj zaspal.“

„Ali boš vstal?“

Gašper je umolknil, napel oči, kakor bi se preizkušal, potem je odločno odvrnil:

„Vstal pa ne bom.“

„Tudi jaz mislim, da je bolje, ako ostaneš v gnezdu. Kaj boš pa jedel?“

„Zdaj nič, ali opoldne, ardegata, bi mi pa tak pisker kuhanega mošta spet dobro storil.“

Vožnik se je počohal za tilnikom.

„Kar naprej taka pijača ni dobra. Dela vročino, a ti bi moral piti nekaj proti vročini. Stara bi napravila čaja, lipovega, kameličnega ali kaj takega.“

„Fej te bodi s temi čorbami. Če mi ne privoščiš tega, kar bi mi dobro storilo, potem pa nič,“ se je vidno razjezil bolnik.

Vožnik ni nič odgovoril, temveč je zakuril peč in odšel. Že na hišnem pragu so ga srečale vprašujoče ženine oči.

„Slabo, vročino ima in oči so že steklenaste. Pojdi ti k njemu, če kaj želi.“

Vožnik ni šel vse popoldne v bajto, zato pa sta hodili tja žena in dekla. Gašper je odbil vse druge pijače razen kuhanega mošta.

Proti večeru se je Vožnik spravil k njemu. Takoj ko je vstopil, je sprevidel, da je slab. Bolnikove oči so bile še bolj osteklenele, koža obraza je postala še bolj rumena, a posušene roke so imele že skoraj mrtvaško polt. Gašper je bil kot star štor, v čigar sredini gori ogenj s pravim plamenom, medtem ko je od zunaj kakor zmrzel.

Možakarja sta dolgo molčala. Gašper je brezizrazno strmел v nizki strop, Vožnik pa je gledal čez posteljo v kot za Gašperjem. In kot bi tam odseval plamen ognja, ki je medtem razjedal Gašperjevo telo, je videl pred seboj vse njegovo življenje, tako, kakor ga je vsa soseska poznala po njegovi zunanosti.

Svetneči Gašper. Dvajset let starejši od njega, zapit kmečki sin, star samec, tesar, v svoji mladosti razuzdanec, a pozneje dosleden pijanec, ki je zmeraj manj prenesel. Ko je bil on, Vožnik, še mlad in komaj kos sekiri, ga je Gašper učil sekati. Takrat je bil na vrhuncu svojega zdravja. Kolikor je on v enem dnevu oplaknil lesa, ni zmozel nihče drugi. Pa tudi piti ni mogel nihče tako kakor on. Včasih se je za cele tedne zaril v lesove in drl goldinar za goldinarjem, preživiljal se ob sami polenti, potem pa ga je nenadoma popadlo, da je pil, dokler ni zagnal zadnjega groša. Zdaj je bil na tem, da pade na občinsko breme in soseska je samo pričakovala, kdaj se bo to zgodilo.

Toda kolikor je bil znan kot pijanec, toliko bolj je bil znan kot preklinjevalec, bogokletnež. Vsaka druga beseda mu je bila kletev. Bog ve, kje se je tega naučil. Njegova dva brata, ki še živita, ne kolneta.

Vsa soseska je vedela, kako je Gašper opravil svojo zadnjo izpoved. K fari je prišel nov fajmošter, ki razmer ni poznal. Ko je na veliki četrtek spovedoval, je prišel v spovednico tudi Gašper. Odmolil je očenaš in se zastrmel skozi rešetko v veliko uho, ki je bilo od druge strani tja prislonjeno. Ker dolgo ni bilo nič, je duhovnik vprašal:

„No, kaj si pa napravil? Ali piješ?“

„Pijem — tega...“

„To je grda navada, kristjan...“

„Hudičevo grda navada,“ ga je prekinil Gašper.

Takrat se je naslonjeno uho odmaknilo in skozi rešetko je pogledal iznenadeni duhovnikov obraz.

„Kje pa si...?“

„O, krvavi duš, skoraj bi bil pozabil,“ se je Gašper hitel čohati za ušesom.

Tedaj je bilo duhovniku dovolj.

„Smrduh, poberi se iz božjega hrama. Ali si na steljaraji ali v cerkvi? Kadar se boš naučil hoditi k spovedi, pa pridi.“

Nagnal je Gašperja brez odveze iz spovednice.

To je bilo že davno, mogoče pred štiridesetimi leti in vsi so vedeli, da Gašper od tistih dob ni več pokleknil k spovednici.

Tega se je zdaj z vso bridkostjo spomnil tudi Vožnik. Stvar ni bila preprosta. Ta zakrknjeni grešnik leži pri njem na mrtvaški postelji. Bil je prepričan, kot veren človek, da bo Gašperjeva duša še topla odnešena v pekel, ako brez žegna zapusti to izsušeno, grešno telo. Vrh tega ni prijetno, če mu tu umre neizpovedan človek, najmanj pa tak, kakršen je Gašper.

Odločil se je in kar naravnost treščil z mislijo:

„No, Gašper, ali si že mislil na obračun z bogom...?“

Gašper je zazijal.

„Kaj si hudiča rekel?“

„To, kar sem rekel. Slab si in treba se je pripraviti za vsak primer.“

Gašper se je malo skrivil pokonci, a je hitro omahnil nazaj na plevnjačo.

„Vem, da sem pri kraju — ali da ti pravico rečem — na to še mislim nisem, na tega škrate hudičevega...“

„Pa je le treba misliti tudi na to. Čist nisi...“

„Arduš, kdo pa je rekel, da sem čist. Nihče od nas ni čist, tudi ti ne. Mojmuši, če bi midva devala na tehtnico najine grehe, ne vem, katera stran bi potegnila.“

Vožnik se je nevidno zdrznil. V sobi je bilo temno, le sem in tja je plamenasta svetloba iz peči ožarjala steno za vrati.

„Ti si strašno pil,“ je spregovoril kmet, kot bi s tem hotel odvaliti tesnobo od sebe.

„Pil sem, moj sveti duš, to je res. Toda zakaj naj bi se tega greha jaz spovedoval, zakaj ne bi bog klical na odgovor tistih, pri katerih sem pil. Tiste, ki so mi slabo burlo⁹ prodajali za dober, težko zaslužen denar. Strela krvava, si videl Tonača? Bajto si je bil postavil. Si videl Križana, hišo si je postavil. In povsod je moj denar zraven. Kako bi ti prodajal mošt in mogel nositi denar v hranilnico, če bi ne bilo pijancev. In poglej, salaminskega hudiča, ti tudi nisi manj popil od mene. Ko bi vse tiste sode, ki si jih ti izpil, razporedil po gorici, ne bi našel praznega kota. Samo da si pil vsak dan, jaz pa sem stradal, včasih po mesec, po dva, da sem potem pil. Če bi se pa to razdelilo, bi si lahko roke podala.“

Vožnik je obmolknil.

„Kaj sem še storil krivičnega?“ je zadržito vprašal Gašper.

Vožnik se je čohal za ušesi, oni pa je v presledkih nadaljeval.

„Kosmati peklenski, kaj sem storil? Delal in garal sem vse življenje in na greh še časa nisem imel misliti. Ukradel nisem nikomur nič... včasih kakšna baba, kadar ti tako pride. Ali je to greh? Judež je cerkveni ključar, pa ima tri sorte pankertov, teh hudičev natrošenih.“

Kmet se je odkolcal, potem je dejal:

⁹ pijačo.

„To je res, kar praviš. Toda ti si strašen preklinjevalec. In pri spovedi tudi že nisi bil, kar pomniš. Pomisli, če boš zdaj tako izdihnil, nepripravljen na to večno pot! Še zvoniti ti ne moremo.“

„Vušinski grajšček v Černečah ni bil od otroških let pri spovedi ter se je sam ustrelil. A zvonili so mu v petih cerkvah z vsemi zvonovi, temi piskri ferdaminskimi.“

Zdaj se je Vožnik vdal in je prišel na dan le še z zadnjim dokazom:

„Dobro, Gašper, vsi vemo, da si vse življenje delal in nikoli kaj prida nisi imel. Ker si pa ravno k meni prišel končavat svojo zadnjo uro, je malo sitno za hišo, če bi tako umrl...“

Gašperja je znova vrglo pokonci.

„Moj krvavi duš, Lenc, to je pa druga stvar. Zakaj pa mi tega takoj nisi povedal. O tem moram premisliti.“

Vožnik je ves presunjen vstal.

„Le hitro premisli, da mi boš jutri zjutraj lahko povedal. Teh stvari ne smemo odlašati. — Kaj pa za večerjo?“

„Tri sto živih vragov! Veš, kaj bi rad? Če imaš prekajenega svinjskega mesa v kašči in grčo zakuhanega mošta, to bi še rad okusil.“

„Dobiš!“ je rekel Vožnik.

Po večerji, ko sta Vožnik in Vožnica sama ostala v kuhinji in pripravljala večerjo za Gašperja, je gospodar rekel:

„Nocoj ga bomo morali varovati.“

Oba sta odnesla večerjo v bajto.

Toda kmalu se je pokazalo, kako je bil Gašper že pri kraju. Kos svinjine, ki jo je poželjivo stlačil v usta, je bil zanj brez okusa in že pri prvih slinah se mu je uprl želodec.

„Ne morem,“ je rekel in odložil vilice.

Kuhan mošt pa je počrepal v dolgih požirkih.

„Bog ti poplačaj in sam sakramenski! Vožnica, dobro pijačo si mi napravila.“

„Zakaj pa tako preklinjaš, Gašper, če si se odločil, da ti pokličemo gospoda?“ mu je rahlo očitala gospodinja.

Vožnik je bedel pri Gašperju. Bolnik je bil miren; včasih je globoko zaspal, a ta spanec je le kratko trajal, in vselej, kadar se je prebudil, se je zdelo, kot bi se prebudil iz težke nezavesti, a ne iz spanja. Opolnoči je zahteval tobaka za čikanje. Vožnik mu ga je odrezal malo manjši kos, toda tudi tobak, ta največja slast za pijačo, ni Gašperju več dišal. Malo ga je povaljal med dlesni, potem pa ga izvalil v pest in skoraj suhega položil na mizo.

Uro pozneje se je Gašper spet vzdramil iz kvame,¹⁰ široko pogledal Vožnika, potem pa skoraj zastokal:

¹⁰ Omotice.

„Vožnik, povej mi, zakaj je življenje tako hudičevo težko...“

Potem se je spet pogreznil v kvamo.

Še pred svitom je Vožnik poklical gospodinjo.

„Bodi ti pri njem, jaz moram po gospoda. Ko se bo dan delal, bo konec.“

Znano je bilo, da župnik ne hodi rad ponoči na sprevidenje. Gotovo bo godrnjal, ali odlagati se ne more. Bilo je še temno, ko se je Vožnik odpravil k fari. Na pozno jesenskem nebu ni bilo nobene zvezdice niti kake druge svetlobe. Visoko na gori je krivec bučal okrog Črnega vrha in oznanjal spremembo vremena, v bližnji strugi je potok z močnim šumom preskakoval skalovje. Vsa kotlina je bila polna teh glasov, ki so skoraj strahotno odmevali v noč.

Vožnika ni bilo strah, čeprav je bil na nenavadnem potu. Široko je zamahoval z leščerbo, ko je stopal po že nekoliko zmrzli cesti nizdol. Krivec se je z gore spuščal niže v dol in kmalu se je veter zapletel v vrhove Vožnikovega stoletnega gozda, ki se je razprostiral nad poljem. Globok šum je odmeval doli do ceste. Stare smreke so grmele. —

Pri tem odmevu ga je spreletelo čudno, tuje čustvo: Vidiš, Gašper se poslavlja. Kmalu bo prišlo nad tebe in tudi ti se boš tako poslavljal. Posušil se boš, izgorel na plevnjači in prav nič ti ne bo pomagal odmev teh stoletnih smrek...

Pospesil je korak.

Na gorici se je medlo svitalo, ko je prišel duhovnik. Domači so medtem vstali in prekadili vso gorico in bajto z blagoslovljenim lesom.

Gašper je bil popolnoma pri zavesti. Ta zavest mu je ostala še po duhovnikovem odhodu. Vsa družina je bila zbrana pri njem v izbici in ga gledala s srečnimi očmi. Podoba je bila, da se mu je začelo obračati na boljše.

„Kako je bilo Gašper?“ ga je vprašala dekla.

„Prokleta lepo,“ je odgovoril.

„Krišobari Gašper, pa saj zdaj ne preklinjaj, ko si odvezo sprejel in si čist kot uršulske device na gori.“

„Prav imaš, Vožnica, skoraj bi bil pozabil na tega hudiča.“

Vse ženske so se prekrizale.

Čez nekaj časa pa se je Gašper iznenada spomnil:

„Vožnik, skoraj bi bil še na nekaj pozabil. Zunaj na tnalu sem pustil cekar z orodjem, tem zlomkom salaminskim. Vse življenje me je drl ta hudič. Notri je cimraka, kranc, dve klamfi, cepin in še dve sekiri. To je vse, kar imam, ko sem sedemdeset let star. Prodaj in imej za krsto in za pogreb... Da ne bo kdo rekel: Vse življenje je pil, nazadnje pa je še na tuje stroške gagnil, ta hudič... prekleti... zgarani...“

Po teh besedah pa se mu je glava obesila na blazino in takoj nato je umrl.